

Várákozók számának elemzése a 2016. június 1-jei állapot szerint

BEVEZETÉS

A várákozók számának jelentését a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény írja elő a fenntartók részére, miszerint

20. § (2a) „A fenntartó a szociális szolgáltatások területi lefedettségének megállapítása érdekében a hónap első napján az általa fenntartott szociális szolgáltatóknál, intézményeknél nyilvántartásban lévő kérelmezők Társadalombiztosítási Azonosító Jelét szociális szolgáltatóként, intézményenként (székhelyenként, telephelyenként) – családsegítés és gyermekjóléti szolgáltatás, falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás, népkonyha, szenvedélybetegek alacsonyküszöbű ellátása, utcai szociális munka, nappali melegedő és éjjeli menedékhely kivételével – minden hónap ötödik napjáig megküldi a szociális hatóságnak. A szociális hatóság a kapott adatokat összeveti a 20/C. § szerinti nyilvántartás adataival, és azokból – az esetleges átfedések kiszűrésével – engedélyesenként, területileg és országosan kiszámolja az egyes szolgáltatásokra várákozó személyek számát, majd a Társadalombiztosítási Azonosító Jeleket haladéktalanul törli.”

A jogszabály a várákozók TAJ-azonosítóinak jelentését írja elő, azonban az igénybevevői nyilvántartásban (KENYSZI) kialakított felület lehetőséget ad „nincs várákozó” jelölésre és a magyarországi TAJ-azonosítóval nem rendelkezők jelentésére is, így biztosítva az adatok teljességét. Elvben tehát pontos megoszlási kép kapható arról, ki teljesítette a jelentési kötelezettségét a TAJ-azonosítók rögzítésével, és ki nem, kinél nincs várákozó, illetve mely szolgáltatásokban milyen mértékben fordulnak elő TAJ-azonosító nélkül rögzített várákozók. A jelentés nem teljesítéséből nem következik, hogy adott intézménynél nincs regisztrált várákozó.

A JELENTÉSI KÖTELEZETTSÉGET TELJESÍTŐK ARÁNYA¹

A 2016. június 1-jei állapotra vonatkozóan az összes jelentésköteles szolgáltatás 54,9%-a esetében érkezett be adat, beleértve azokat is, ahol a várákozók száma nulla. Vagyis a jelentési kötelezettség második hónapjában a jelentésköteles szolgáltatásoknak csak kevéssel több, mint a fele jelentette le a várákozói számát (vagy ennek hiányát). Ez alatta marad a 2016. májusi jelentési értékeknek, ahol a jelentésre kötelezettek 55,5%-a küldött be adatokat.

Elemzési szempontból ez az adatsor legjelentősebb problémája, hiszen a nem jelentők nagy száma miatt nincsenek megbízható adatok a teljes képről. Tekintettel arra, hogy korábbi adatbázis nem ad támpontot korrekt becslések megtételéhez, így jelen elemzés keretében eltekintünk azok megfogalmazásától. Megállapítható tehát, hogy miután a jelentési arány közel sem 100%, az adatok nem teljesek, ezáltal megbízhatóságuk és érvényességük korrekt megállapítások, következtetések megtételére korlátozottan alkalmas.

¹ A jelentők arányán ebben a tanulmányban azt értjük, hogy az összes – a jogszabályban kivételként megjelölt szolgáltatások nyújtóit leszámítva – működő szolgáltatóhoz képest hányan jelentettek nulla vagy több várákozót.

ELTÉRÉSEK AZ ELLÁTÁSI FORMÁK KÖZÖTT

Adatközlési hajlandóság terén markáns eltérés mutatkozik a szociális alapszolgáltatás és szakosított ellátások között. Míg az alapszolgáltatás részeként működő szolgáltatások **50%-t**ól érkezett adat, addig ez az arány a szakosított ellátások esetében **72%** volt.

Az eltérés egyik lehetséges magyarázata, hogy az alapszolgáltatásoknál kevésbé jellemző, hogy várakozni kell az ellátás igénybevételére, így azok a szolgáltatók, ahol nem voltak várakozók, feltehetőleg nagy számban nem adtak le jelentést, úgy értelmezve a jogszabályt, hogy ebben az esetben nincs ilyen jellegű kötelezettségük. Ezt támasztja alá az is, hogy a „*nincs várakozó*” jelölést tevők **91%-a** alapszolgáltatásból került ki.

A jelentés hiányának más okai is lehetnek, például hogy a jelentésre kötelezett nem értesült a jogszabályi változásról, esetleg technikai (informatikai) problémák miatt nem sikerült a jelentést megtenni, de akár az is, hogy azonnali szankció hiányában a fenntartó nem fektetett elég hangsúlyt a jelentés megtételére. Jelen pillanatban tehát nem tudhatjuk pontosan, hogy a nem jelentők azért nem jelentettek, mert nem volt kit, vagy azért, mert valamilyen okból elmulasztották kötelezettségüket, illetve hogy ezek milyen arányban vannak egymással. Feltételezhető, hogy többségben vannak azok, ahol nincsenek várakozók, akik emiatt úgy értelmezték a jogszabályt, hogy ennek okán nem szükséges jelenteniük. Ugyanakkor a Szociális Nyilvántartási Rendszerek Osztálya több csatornán is (e-mail, KENYSZI nyitólap stb.) folyamatos és félre nem érthető tájékoztatókkal készítette fel az adatszolgáltatókat az új jelentési kötelezettség megtételére, arra kiterjedően is, hogy ha nincs várakozó, akkor is kell jelentést leadni.

A jelentési kötelezettséget teljesítők arányának folyamatos emelkedésével várhatóan időről-időre pontosabb elemzés készíthető a nyilvántartásba vett kérelmezőkről, azaz a várakozók számának alakulásáról.

ELTÉRÉSEK AZ ELLÁTÁSI, SZOLGÁLTATÁSI TÍPUSOK KÖZÖTT

Az egyes szolgáltatásokat vizsgálva lényeges eltéréseket tapasztalhatunk a jelentők arányára vonatkozóan. Az alábbi táblázatban láthatjuk, hogy a különböző szolgáltatások milyen arányban tették meg jelentési kötelezettségüket június hónapban.

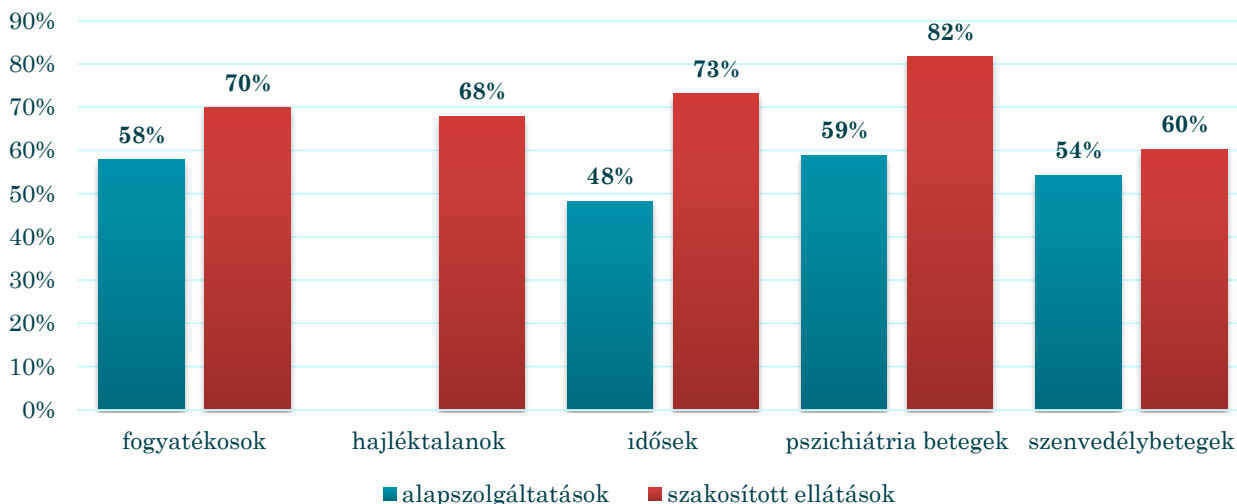
1. táblázat – Jelentők aránya szolgáltatás típus és altípus szerint

Ellátás típusa	Ellátás altípusa	Arány
Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Fogyatékos személyek otthona	80,4
Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Hajléktalanok otthona	92,9
Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Idősek otthona	75,7
Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Pszichiátriai betegek otthona	88,3
Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Szenvedélybetegek otthona	84,0
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Fogyatékos személyek gondozóháza	86,4
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Hajléktalan személyek átmeneti szállása	65,8
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Időskorúak gondozóháza	61,8
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Pszichiátriai betegek átmeneti otthona	71,4
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Szenvedélybetegek átmeneti otthona	42,9
Lakóotthoni ellátás	Fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú lakóotthona	69,1
Lakóotthoni ellátás	Fogyatékos személyek rehabilitációs célú lakóotthona	57,5
Lakóotthoni ellátás	Pszichiátriai betegek rehabilitációs célú lakóotthona	69,2
Lakóotthoni ellátás	Szenvedélybetegek rehabilitációs célú lakóotthona	62,5
Rehabilitációs intézményi ellátás	Fogyatékos személyek rehabilitációs intézménye	90,0
Rehabilitációs intézményi ellátás	Hajléktalan személyek rehabilitációs intézménye	58,3
Rehabilitációs intézményi ellátás	Pszichiátriai betegek rehabilitációs intézménye	85,7
Rehabilitációs intézményi ellátás	Szenvedélybetegek rehabilitációs intézménye	50,0
Támogatott lakhatás	Támogatott lakhatás fogyatékos személyek részére	40,9
Támogatott lakhatás	Támogatott lakhatás pszichiátriai betegek részére	66,7
Támogatott lakhatás	Támogatott lakhatás szenvedélybetegek részére	47,6
Házi segítségnyújtás		53,5
Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás		60,6
Közösségi ellátások	Pszichiátriai betegek részére nyújtott közösségi alapellátás	51,7
Közösségi ellátások	Szenvedélybetegek részére nyújtott közösségi alapellátás	50,0
Nappali ellátás	Fogyatékos személyek nappali ellátása	58,7
Nappali ellátás	Időskorúak nappali ellátása	59,4
Nappali ellátás	Pszichiátriai betegek nappali ellátása	65,9
Nappali ellátás	Szenvedélybetegek nappali ellátása	58,3
Szociális étkeztetés		38,0
Támogató szolgáltatás		56,8
Átlag (súlyozott)		54,9

Nincs olyan szolgáltatás, ahol 100%-os lenne a jelentési arány. Legmagasabb arányt a hajléktalanok otthona szolgáltatásnál tapasztalhatunk, **93%**-os jelentési teljesítéssel, míg a legalacsonyabb arány az étkeztetés esetében mutatkozott (**38%**). Bár a szolgáltató soros arányszámok pozitívabb képet mutatnak első ránézésre a teljesítés kapcsán, a súlyozott arány ad pontos képet arról, milyen mértékű a teljesítés a teljes szférára nézve.

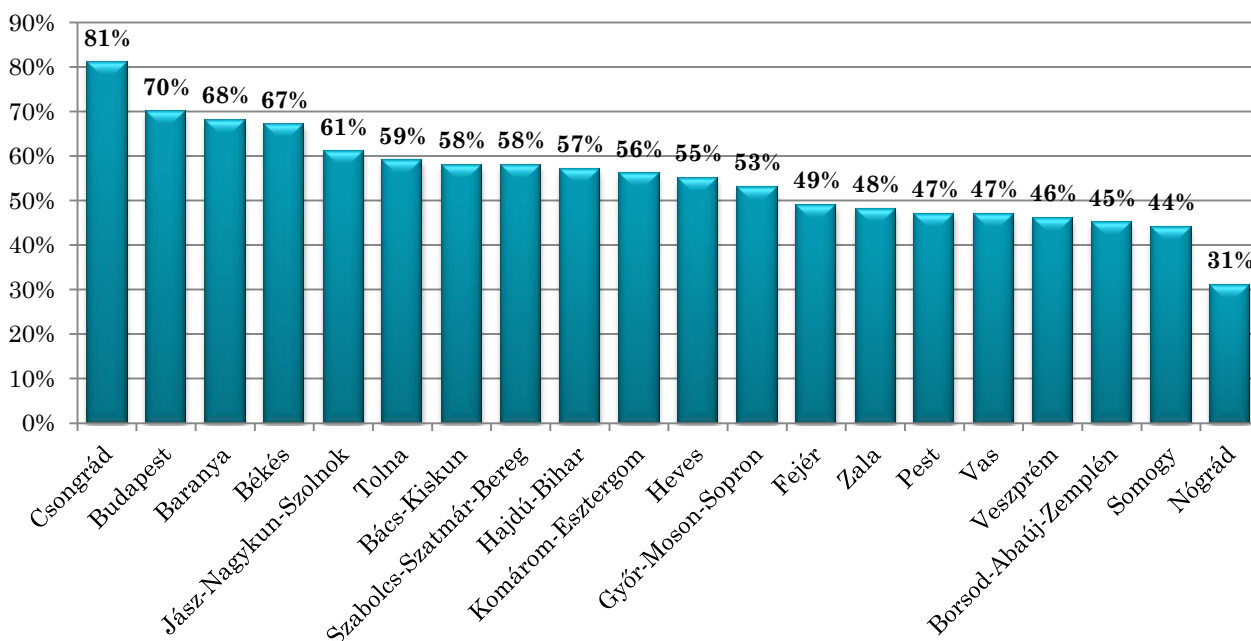
Célcsoportonként összevonva a szolgáltatásokat azt láthatjuk, hogy mind az alapszolgáltatások, mind a szakellátások területén a pszichiátriai betegeket ellátó intézmények jelentették legnagyobb arányban a várakozókat.

1. diagram - Várakozók számát jelentő intézmények aránya ellátotti célcsoportonként

Megyéenként vizsgálva a jelentők arányát szintén változatos képet kapunk. Az alábbi diagram a megyéket a jelentés köteles szolgáltatások számához viszonyított jelentők aránya szerinti csökkenő sorrendben mutatja be.

2. diagram - Jelentők aránya megyénként

Az eltérések igen jelentősek. Míg Csongrád megye jelentési hajlandósága meghaladja a 80%-ot, addig Nógrádban (ahol a többi megyéhez képest is alacsony a jelentési hajlandóság) nem éri el a szolgáltatások egyharmadát sem. A többség esetén **50-60%** körül alakul a jelentési hajlandóság. Az eltéréseket részben magyarázza az eltérő szolgáltatásszerkezet,² a további okok feltárása a soron következő hónapok jelentéseinek további elemzése alapján lehetséges.

VÁRAKOZÓK SZÁMA

A beérkező jelentések összesen **28 143** várakozózt tartalmaznak, ebből **27 640** személy rendelkező TAJ-azonosítóval. A TAJ-azonosítók elemzése alapján mindez összesen **22 507** különböző kérelmezőt jelent. Ebből következik, hogy **5 133 fő** több szolgáltatónál is nyilván van tartva, mint várakozó, jellemzően azonos ellátási típusban. Az **503 fő** TAJ azonosító nélküli várakozóról a beazonosíthatóság hiányában nem lehet megállapítani, hogy van-e köztük olyan, aki több helyen is szerepel a várólistán. A továbbiakban a TAJ azonosító nélküliek elemzésétől eltekintünk.

Megállapítható, hogy a legtöbb várakozó az idősek otthona szolgáltatásnál van, az összes várakozó 71%-a vár ezen ápolást-gondozást nyújtó intézményi ellátásra. Ettől nagyságrendekkel kisebb, de jelentős súlyt képvisel a pszichiátriai betegek otthona (8%), az időskorúak gondozóháza (7%) és a fogyatékosok otthona (4%). Az alábbi táblázat ellátotti célcsoportonként mutatja a várakozók számát.

2. táblázat – Várakozók száma célcsoportok szerint

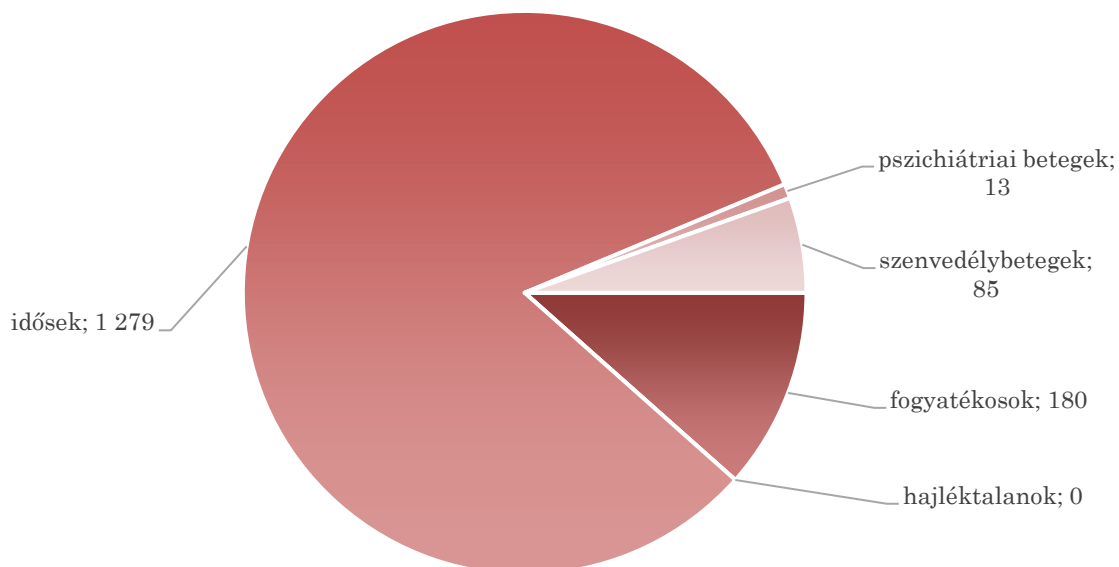
Célcsoport	Szakosított ellátás		Alapszolgáltatás	
	fő	százalék	fő	százalék
Fogyatékosok	1 407	6,7%	180	11,6%
Hajléktalanok	775	3,7%	*	-
Idősek	16 853	80,1%	1 279	82,1%
Pszichiátriai betegek	1 846	8,8%	13	0,8%
Szenvedélybetegek	324	1,5%	85	5,5%
Összesen**	21 035	100,0%	1 557	100,0%

* A hajléktalanok alapellátását végző intézményeknek nem kell jelenteniük a várakozókat.

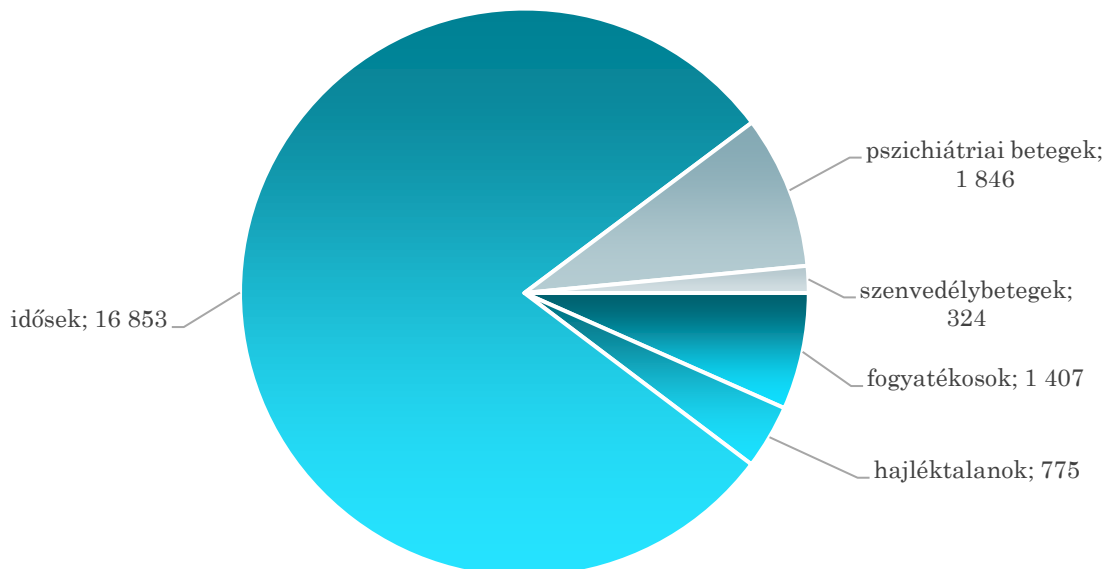
** Az egyes sorok közti átfedések kiszűrése utáni érték

² Az alacsony arányban jelentő alapszolgáltatásokat és a magas arányban jelentő szakosított ellátásokat nyújtó intézményeknek megyénként nagyon eltérő arányuk van egymáshoz képest, továbbá ezen ellátási formákon belül is eltérő a szolgáltatási szerkezet.

3. diagram – Az alapszolgáltatásokra várakozók megoszlása a szolgáltatások célcsoportja szerint (fő)

4. diagram – A szakosított ellátásokra várakozók megoszlása a szolgáltatások célcsoportja szerint (fő)

A TAJ azonosítók elemzése alapján látszik, hogy jelentős átfedés van a jelentett várakozók személyét illetően, ezért megvizsgáltuk, hogy mennyire jellemző az, hogy valakit több szolgáltató is nyilvántartásba vett. Ennek alapján megállapítható, hogy a várakozók hatoda legalább két helyre is várakozik, ezen belül is a két vagy három szolgáltatásra várakozók a leggyakoribbak. Elenyésző azon kérelmezők száma, akik legalább öt vagy annál több szolgáltatónál szerepelnek a listán.

3. táblázat – Várakozók száma és megoszlása kérelem gyakorisága szerint

Összesen hány szolgáltatóra várakozik	Várakozók száma	Arány
1	18 871	83,8%
2	2 485	11,0%
3	890	4,0%
4	202	0,9%
5	46	0,2%
6	9	0,0%
7	3	0,0%
16	1	0,0%
Összesen	22 507	100,0%

Érdeemes azt is megvizsgálni, hogy a több helyre várakozók hány különböző típusú szolgáltatásra várnak.

4. táblázat – Várakozók száma és megoszlása várakozási profil szerint

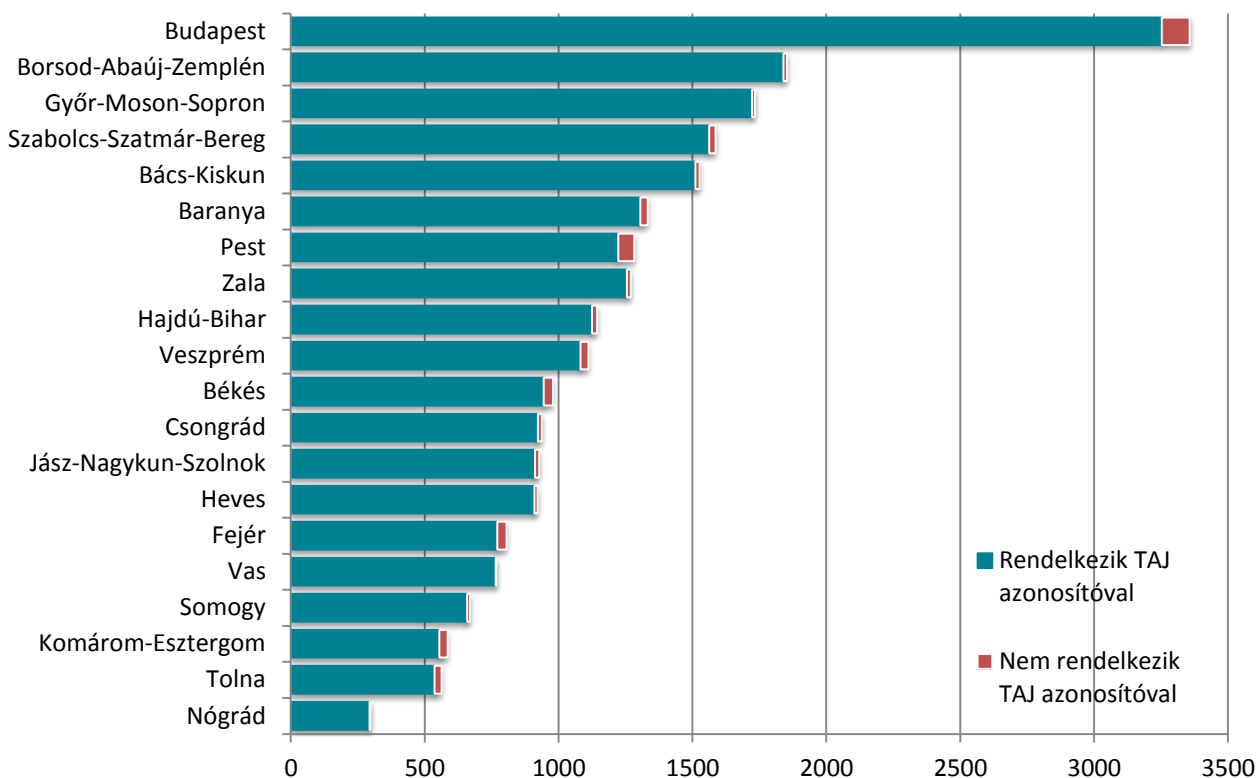
Összesen hány szolgáltatásra várakozik	Várakozók száma	Arány
1	21 409	95,1%
2	1 065	4,7%
3	32	0,1%
4	1	0,0%
Összesen	22 507	100,0%

Az adatokból kiderül, hogy a több helyre várakozók jellemzően azonos profilú szolgáltatóknál kerültek nyilvántartásba. A 16 szolgáltató által jelentett várakozó olyan szolgáltatók listáján szerepel, akik közül 15 azonos típusú szolgáltatást nyújt.

Bár a várakozók számának megyénkénti megoszlását nagyban befolyásolja az adott megye szolgáltatói szerkezete, tájékoztató képet kapunk arról, milyen eltérések mutatkoznak megyénként a várakozók számának megoszlásában.

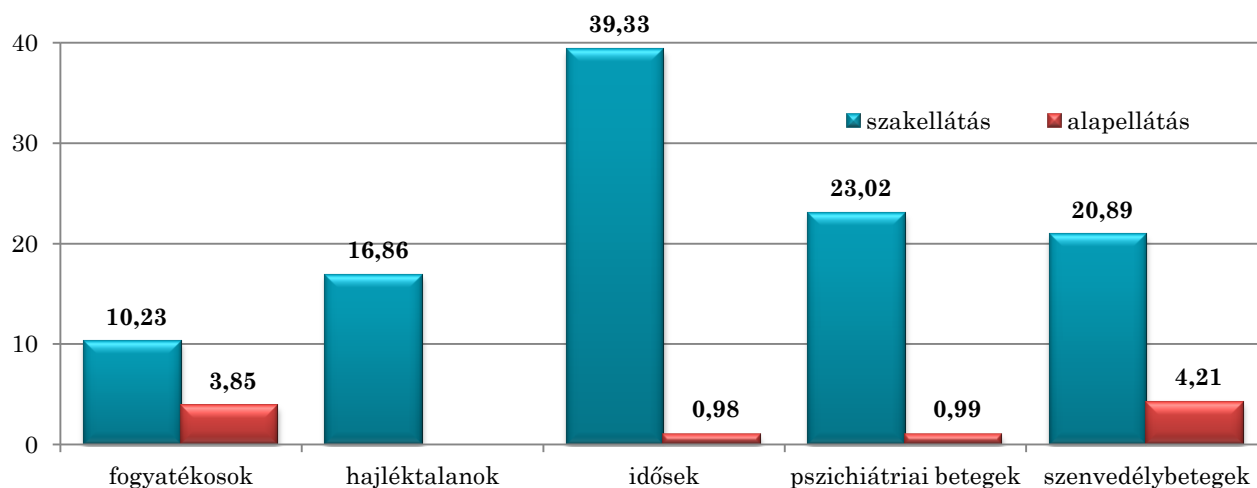
Igen jelentős eltérések láthatók megyénként. Míg Budapesten a várakozók száma megközelíti a **3 300**-at, addig Nógrádban nem éri el a **300**-at sem. Ezek a számok ugyanakkor önmagukban nem alkalmasak arra, hogy a szociális ellátórendszer hatékonyságát vagy megfelelőségét mérjék megyei viszonylatban tekintettel arra, hogy az adatok függnnek a jelentési hajlandóság mértékéről, a lakosságszámtól, annak további jellemzőitől (pl. életkori megoszlás), a szolgáltatás típusonkénti férőhelyek számától, valamint az elérhető szolgáltatásoktól.

5. diagram – Várakozók számának megoszlása megyénként

Ahol lehetséges volt, a várakozók száma összevetésre került a várakozókat jelentő intézmények férőhelyadataival is.

6. diagram - 100 férőhelyre jutó várakozók száma ellátotti célcsoportonként

Itt is az látható, hogy az alapszolgáltatásokra várakozók száma a kapacitáshoz³ képest jóval alacsonyabb (1-4% körüli), mint a szakosított ellátások esetén (10-40% körüli). A legkritikusabb helyzet a pszichiátriai betegek átmeneti otthona szolgáltatásnál mutatkozik, itt a várakozók száma meghaladja a férőhelyek számát (lásd 5. táblázat). Szintén kiemelkedően sok várakozó van a kapacitáshoz képest az időskorúak gondozóházainál, ahol **100 férőhelyre 76 várakozó jut**. A hajléktalanok otthona és idősek otthona szolgáltatások kapacitásaira is 40% körüli várakozó jut. A szakosított ellátások közül legjobb a helyzet a lakóotthoni ellátásoknál és a támogatott lakhatás esetében.

³ A férőhelyek számánál csak azokat az intézményeket számoltuk bele, akik adtak le jelentést.

5. táblázat – 100 férőhelyre jutó várakozók száma szolgáltatásonként

Ellátás típusa	Ellátás altípusa	Arány
Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Fogyatékos személyek otthona	9,7
Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Hajléktalanok otthona	43,2
Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Idősek otthona	39,2
Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Pszichiátriai betegek otthona	24,0
Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Szenvedélybetegek otthona	25,6
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Fogyatékos személyek gondozóháza	26,6
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Hajléktalan személyek átmeneti szállása	14,5
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Időskorúak gondozóháza	76,3
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Pszichiátriai betegek átmeneti otthona	103,2
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Szenvedélybetegek átmeneti otthona	14,5
Lakóotthoni ellátás	Fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú lakóotthona	20,2
Lakóotthoni ellátás	Fogyatékos személyek rehabilitációs célú lakóotthona	9,7
Lakóotthoni ellátás	Pszichiátriai betegek rehabilitációs célú lakóotthona	4,1
Lakóotthoni ellátás	Szenvedélybetegek rehabilitációs célú lakóotthona	1,8
Rehabilitációs intézményi ellátás	Fogyatékos személyek rehabilitációs intézménye	13,1
Rehabilitációs intézményi ellátás	Hajléktalan személyek rehabilitációs intézménye	21,0
Rehabilitációs intézményi ellátás	Pszichiátriai betegek rehabilitációs intézménye	7,0
Rehabilitációs intézményi ellátás	Szenvedélybetegek rehabilitációs intézménye	16,8
Támogatott lakhatás	Támogatott lakhatás fogyatékos személyek részére	14,0
Támogatott lakhatás	Támogatott lakhatás pszichiátriai betegek részére	2,5
Támogatott lakhatás	Támogatott lakhatás szenvedélybetegek részére	2,0
Házi segítségnyújtás		0,6
Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás		3,4
Közösségi ellátások	Pszichiátriai betegek részére nyújtott közösségi alapellátás	-
Közösségi ellátások	Szenvedélybetegek részére nyújtott közösségi alapellátás	-
Nappali ellátás	Fogyatékos személyek nappali ellátása	2,7
Nappali ellátás	Időskorúak nappali ellátása	0,5
Nappali ellátás	Pszichiátriai betegek nappali ellátása	0,3
Nappali ellátás	Szenvedélybetegek nappali ellátása	3,2
Szociális étkeztetés		n.a.
Támogató szolgáltatás		n.a.
Átlag (súlyozott)		11,1